

СТАНОВИЩЕ

от д-р Сийка Костадинова Ковачева, доцент в ПУ „Паисий Хилендарски“ – Философско-исторически факултет, в качеството си на член на научното жури по конкурса

относно материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност **„професор“**
на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“,

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Историческа социология на неравенството и дискурса),

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11.2025 г. и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Приложна и институционална социология“ на Философско-историческия факултет, като единствен кандидат участва доц. д-р Стойка Петрова Пенкова от същата катедра.

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Представеният от доц. д-р Стойка Петрова Пенкова комплект материали на хартиен носител е в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Наред с необходимите административни материали, за участие в конкурса кандидатът доц. д-р Стойка Пенкова е приложила 19 публикации, от които 1 монография, която е различна от хабилитационния ѝ труд за присъждане на научната степен „доцент“; и 18 статии и студии в колективни монографии и списания с научно рецензиране; 7 от които са на английски език. В своята научна биография Стойка Пенкова има още 3 монографии и общо 66 публикации. Приетите за разглеждане в конкурса научни трудове не са използвани за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и за заемане на академичната длъжност „доцент“ и са в тематиката на конкурса. Кандидатът е представил и списък с 68 цитирания в научни издания, както и съдържателни резюмета на научните публикации. Пенкова е ръководител на 3 национални изследователски проекта и има участие в още 12 научни и образователни проекта, от които два са международни. Тя е взела участие в 36 национални и 11 международни научни форуми.

Пълният комплект материали на кандидата включва и заявление за допускане до участие в конкурса, професионална автобиография по европейски образец, дипломи за завършено висше образование, диплома за придобита образователна и научна степен „доктор“, и научна степен „доцент“, общ списък на публикации и копия от трудовете, справка за оригиналните научни приноси в трудовете за участие в конкурса на български и английски език, резюмета на публикациите за участие в конкурса на български и английски език, списък с цитиранията за участие в конкурса, справки за научноизследователска дейност, учебна дейност, научно - организационна дейност и справка за съответствие на кандидата с минималните национални изисквания. С резултатите от своята научно-изследователска дейност Пенкова надвишава минималните научни изисквания за присъждане на научната степен „Професор“.

Кандидатът има повече от двадесетгодишен опит от научно-изследователска и преподавателска работа, като започва работа в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 2003 година и преминава последователно през степените на научно израстване от асистент до доцент. Преди това Стойка Пенкова получава и трите степени на своето образование по социология в нашия университет – бакалавър, магистър и доктор. Следва да се отбележи нейният значителен административно-организационен опит като ръководител на катедра, „Социология и науки за човека“, заместник-декан и по настоящем декан за втори мандат на философско-историческия факултет към университета, член на Академичния съвет на ПУ „Паисий Хилендарски“, член и председател на комисии, организиращи дейността на преподавателите, насочени към подобряване качеството на работата във факултета. Този опит показва уменията на Стойка Пенкова за координиране и управление на персонала, за работа в екип с различен състав и в различни ситуации.

Лично аз познавам кандидата повече от 25 години, още като наш студент, който се отличаваше с устременост, задълбоченост и систематичност в усвояване на знанията, а след това и като лоялен колега и умел ръководител. Искам да подчертая нейните умения за решаване на конфликти и дипломатичност, както и нейната активна гражданска позиция, изразена в организиране и участие в различни публични дискусии, сред които бих отбелязала „Езикът на омразата - хейтърският дискурс и отношението към Другия“, няколко събития в сътрудничество с фондация „ДА - заедно срещу насилието“, и кръглата маса с международно участие „Младите хора в нова Европа: изследователски и приложни контексти“.

Предоставените документи отговарят на националните научно-метрични изисквания и дават достатъчно информация за кандидатурата.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата/ите

2.1. Учебно-педагогическата дейност

Стойка Пенкова е утвърден преподавател във факултета, който води няколко основни курса в бакалавърските и магистърските програми по социология към Философско-исторически факултет, както и практическите занимания в рамките на лятната практика на студентите по социология. Също така тя преподава и в бакалавърската и магистърската програма по „Гражданско образование“ и в програмата по „Социална педагогика“ към Педагогическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. Тук следва да подчертая работата на Пенкова по непрекъснатото обновяване на разработените курсове, например по „Социология на неравенството и социалните стратификации“ и „Социология на образователните институции“ с нови документи и резултати от национални и международни изследвания. Студентите, обучаващи се в нейните лекционните курсове, разчитат в подготовката си на електронни рийдъри с подбрани текстове по съответните дисциплини, сред които три обновени през 2025 година. Също така, специално внимание заслужават усилията на Пенкова лятната практика по „Неравенства и социални страдания“ да бъде реализирана в многообразна среда през годините, благодарение на установените от преподавателя контакти с представители на различни социални институции в Пловдив и по-широко в южна България. Пенкова е ръководител на дълъг списък от бакалавърски и магистърски дипломни работи, с които студентите успешно завършват обучението си във факултета.

Стойка Пенкова води два курса за докторанти и млади учени в университета: „Некласически дискурсивен анализ“ и „Социология на неравенството и социалните стратификации“, които представляват значителна подкрепа в подготовката им за научни изследователи. Научен ръководител е на петима докторанти по социология, от които трима са вече успешно защитили докторските си тези и работят като колеги-преподаватели във Философско-историческия и Биологическия факултет. Работата ѝ със студентите включва и ръководство на проекти по програма „Млади учени“, в които студентите и докторантите участват в научни семинари, конференции, провеждане на теренни изследвания, участие с публикации и в публични дискусии и кръгли маси. Може да се каже, че преподавателската работа на Пенкова хвърля ефективен мост между обучението и професионалната практика извън академична среда.

2.2. Научна и научно-приложна дейност

Монографичният труд, с който кандидатът участва в конкурса, е със заглавие „Фигури на дистинктивността. Фигури на афективността“, публикуван през 2025 г. от университетско издателство „Паисий Хилендарски“. Състои се от увод, пет глави, обединени в две части, послесловие, приложение и резюме на английски език в общ обем от 390 страници. В представената книга има богат списък с ползвана литература на 19 страници, повечето от които на английски.

В монографията Стойка Пенкова проблематизира две основни понятия: дистинктивност и афективност и проследявайки тяхното противоречиво взаимодействие, тя анализира различни и по нейното определение „пулсиращи“ форми на социалност. В Увода авторът изяснява своята теоретична перспектива, като тръгва от социоанализата на Бурдийо, за да дефинира подхода си към жизнените преходи в първата част на работата като „дискурсивна аналитика“, а във втората част обосновава стремежа си към създаване на „неконвенционално разбиране за неравенството, разгърнато във всекидневните социални взаимодействия под формата на множество афективни преживявания“ (с.18). Като цяло, трудът представлява изследване на механизмите на асоцииране и дисоцииране и техните афективни трансформации, чрез които се структурира и деструктурира социалната тъкан. Според автора, методологията на изследването включва: „историческа социология на дискурсивните практики, дискурсивна аналитика на емоцията, аналитика на перформативността и индексикалиите, социална праксеология, етнометодология“ (с.23). Монографията представлява успешен опит за съчетаване на изследването на дистинктивността и афективността в един „трансдисциплинарен“ подход (в разбирането на Кольо Коев).

В първата част на работата Пенкова акцентира върху жизнените преходи в българското село и анализира многообразните им форми в праксеологична перспектива. Обекти на изследването са архивни документи от Държавен архив – Пловдив и емпирични казуси, които рисуват дистинктивните фигури на „новото“ („социалистическо“) село - демонстративно образцовият труженик, „героят на труда“ и други „достойни пионери на това голямо народополезно дело“. Тук следва да подчертаем успешното осветляване на трансформациите в българското село, при които селото става стопанство, а стопанството става село, превръща се в така нареченото от автора „дистинктивно село“. Заслуга на автора е проследяването на попълването на Книгата за впечатления - една афективно-дискурсивна практика, която става форма на афективна солидарност чрез процес на позитивна дистинктивност и с това превъплъщение и ресурс на символната власт на новия строй. В анализа жизнените преходи са представени като промени в колективния живот, а по-малко засегнати и изяснени са жизнените преходи в индивидуалните биографии, които изискват изследване на жизнения свят на

индивидите в различни етапи от живота им, техните избори и способност за действие (agency) в определено жизнено време и конкретен социален контекст. Недостатъчно застъпена като цяло е перспективата на жизнения път, в която „жизнените преходи“ са ключово понятие.

Втората част на монографията е посветена на разработването на една афективно-дискурсивна социология на неравенството. Тук обекти на изследване са продукти на медиите: новинарски емисии на различни телевизии, вестници, списания, социални медии и официални документи като изказвания на държавни служители, институционални разпоредби, законови постановки. Те позволяват на автора да проблематизира неравенството като негативна дистинктивност – другост, лишеност, изключеност. Анализът разкрива фините механизми на същностните различия в нашето съвремие, чрез които неравенствата се разпознават афективно и се изживяват като усетени вътрешноличностно и като осезаеми в междуличностните срещи. В трите глави на тази част се появяват фигурата на страшния бежанец, на омразния етнически друг. Езикът на омразата става технологията (по Фуко), чрез която се утвърждава „нашата“ привилегированост и „тяхната“ непълноценност. Интерес представлява подчертаното от автора внасяне на различие вътре в групата на бежанците между „истински“ и „неистински“, „заслужаващи“ и „незаслужаващи“ подкрепа – дискурсивен ход, чрез който „колективното „ние“ въобразява не само „себе си“, но и своите практики на щедрост и гостоприемност“ (с.251). Пенкова коментира и друга такава дистинктивна технология – неправомерната проверка на пътуващите роми на летището като практика на всекидневния расизъм, чрез който „другите“ се възприемат не просто като различни, а като „непълноценни“, „хора без бъдеще“.

В тази част и особено в Послеслова, монографията приема социално-приложен характер. Авторът интерпретира неравенството като възел от тежки социални проблеми, изискващи заемането на индивидуална позиция, която не се ограничава само до състрадателност към уязвимите и наранените, но и настоява за преосмисляне на собствените ни граници в нашето себепознание и в нашите всекидневни практики. Тази „онтология на „нас самите““ би следвало да бъде доразвита в нови публикации, последващи Послесловието на книгата.

Научната продукция, с която кандидатът участва в конкурса, се състои от 7 студии и 11 статии. От тях 9 публикации са в съавторство, а в останалите Пенкова е единствен автор. Тринадесет от публикациите са посветени на темата на монографичния труд и са на основата на данните и анализите в него. В тях още по-ясно се очертава сложната взаимовръзка между хора, места и времена, преплетени в процес на трансформации отгоре и отдолу, за да се разк-

рие ролята на афективната дистинктивност в процеса на приемане/предаване на „наследство“. Тук може да отбележим и една студия, чиито анализи не са включени в книгата, но допринасят за изясняване на авторския подход към интерпретиране на специфичните форми на „онаследяване“ по примера на „граничните хора“ - българските емигранти в Турция и техните потомци. Студията Penkova, S., Zlatkova, M. (2017). *Migration, family life and cultural inheritance on the two sides of the Bulgarian-Turkish border* изяснява стратегиите за лична и групов идентификация посредством многообразните форми на културния и социалния капитал в новите социални пространства около българо-турската граница.

Пет от представените публикации третираат по-различна тема - връзката между човека и околната среда - и поставят началото на нова изследователска насока в работата на Стойка Пенкова. Текстовете представляват аналитично интерпретиране на взаимоотношенията между хората и околната среда и по-конкретно на човешкото въздействие върху биофизичния свят. В тези публикации се прави опит за приложение на биокултурния подход и очертаване на неговия потенциал за осъществяване на интердисциплинарни изследвания. В авторската интерпретация биокултурният подход извежда социологическия анализ отвъд традиционните дисциплинарни граници и съчетава евристичния потенциал на екологията, биологията, ентропологията и социологията. Важно е да се отбележат постиженията на Пенкова, особено в статията Penkova, S., Stoilova, E., Tasheva, M. (2025). *Specifics of the biocultural approach and its potential for interdisciplinary studies: on the example of anthropobiotic community* за въвеждането и изясняването на понятието антропобиотна общност, определена като форма на съвместно взаимодействие между човека и друг жив организъм. Интерес представлява и вниманието на автора към възможностите за формиране на проекологично поведение, особено в пост-Ковид-19 контекст и необходимостта от промяна на отношението на хората към природата.

2.3. Оценка на приносите в приложените публикации

Като цяло приемам формулировките на кандидата за научно-изследователските приноси в приложените публикации. От гледна точка на моя изследователски опит, искам да подчертая следните основни приноси на кандидата:

- Жизнените преходи са изследвани като ефект и проява на локално членство в различни общности и като социално конструирани и конституирани чрез социални практики, които на свой ред са резултат на взаимодействия в социалната реалност. Заслуга на автора е обосноваване на жизнените преходи в контекста на взаимното проникване между тела, пространства и неща.
- Разработена е неконвенционална социология на неравенствата, която ги разгръща като множество афективни преживявания, подчинени на собствена динамика, тълкуване и оценка, произвеждани и възпроизвеждани във всекидневните социални взаимодействия.
- Приложен е биокултурен подход към взаимодействието между хората и природата, който довежда до формулиране на понятието за антропобиотна общност, включваща човешки и не-човешки дейци. Това позволява на автора да аргументира необходимостта от нов начин на отнасяне към света и нова онтология на живеенето заедно.

В заключение, представените трудове на кандидата (монография и публикации) са доказателство за висока научна компетентност и изявен изследователски капацитет. Безспорно публикациите, с които Стойка Пенкова участва в конкурса, имат приносен характер и реално отразяват постиженията ѝ в основните проблемни полета, в които тя работи.

3. Критични забележки и препоръки

Нямам общи критични бележки към материалите, представени по кандидатурата. В бъдещи изследвания на жизнения път, кандидатът би могъл да включи повече биографичен анализ на основата на наративни биографични интервюта и интервюта по метода на жизнената история (life history), с което да постигне по-голяма пълнота на фигурите, които присъстват в нейните текстове по-скоро като илюстрации и така да даде по-пълна интерпретация на пресечните полета между индивидуалните жизнени траектории и колективните процеси на социална промяна. Също така, препоръчвам да продължи своята изследователска работа с биокултурния подход, като увеличи усилията си за повече участие в международни публикации и за постигне на по-голяма разпознаваемост извън страната.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доцент д-р Стойка Пенкова отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“. Кандидатът в конкурса е значителен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и академичната длъжност доцент. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на Стойка Пенкова е несъмнена.

Постигнатите от Стойка Пенкова резултати в учебната и в научноизследователската дейност напълно съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания на Философско-историческия факултет (ако има такива), приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След като се запознах с представените в конкурса материали и научни трудове и с оглед на анализа на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни, научноприложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на Стойка Пенкова на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Историческа социология на неравенството и дискурса)

24 февруари 2026 г.

Изготвил становището:

Доцент д-р Сийка Ковачева